

Fakta om fonologi (udtale)

Fonologi betyder læren om sproglyde. Den fonologiske udvikling begynder allerede, når barnet pludrer, fordi det træner de sproglyde, som er nødvendige, når barnet senere skal producere tale.

Hvis et barn på tre år har mange udtalefejl, men ellers er i god udvikling på alle andre sproglige områder som sprogforståelse og ordforråd, er der ofte ikke grund til bekymring. Omkring 4 års alderen kan børns tale dog almindeligvis forståelig af fremmede.

Forkert udtale er barnets måde at forsimple ord på. Kun sjældent er årsagen mundmotoriske vanskeligheder. Husk barnets udtale ikke har noget med ordforråd at gøre.

Udtale – fonologi

Barnets tilegnelse af sproglyde er en kompleks opgave. Barnet skal være i stand til at skelne mellem de forskellige sproglyde, lagre dem i hukommelsen og skal desuden kunne dele talen op i mindre enheder for at forstå, hvornår et ord begynder og slutter.

Nogle børn kan have vanskeligheder med at producere bestemte lyde. Der kan være flere årsager, og derfor er det nødvendigt at vurdere, om taleudviklingen blot er forsinket eller om den er afvigende. For langt de fleste børn er der tale om en forsinkelse, og udtalefejlene vil forsvinde med alderen. De fleste børn erstatter ofte bestemte lyde med nogle andre. Eksempelvis erstattes /k/ typisk med /t/ og /g/ erstattes typisk med /d/, således "ko" bliver til "to" og "gul" bliver til "dul". De første konsonanter, barnet lærer, er almindeligvis /b/, /d/, /m/ og /n/.

Nogle børn kan allerede i 3 års alderen udtale to konsonanter, der står ved siden af hinanden som i "plaster" eller "gris", men der er også en del børn, som først klarer det senere. Kun sjældent har børn vanskeligheder med at producere vokalerne.

Når man beskriver et barns udtale, er det ikke bogstavernes navne, men deres lyd, man vurderer. Fonologisk set begynder "hvem" med lyden /v/ og "cykel" begynder med /s/.

Kun sjældent vil udtalevanskelighederne være forårsaget af mundmotoriske vanskeligheder, så det tjener sjældent noget formål at træne motorikken. Derimod bør mundmotoriske lege altid knyttes sammen med relevante sproglyde, således barnet får en bevidsthed om, hvor sproglydene artikuleres. På den måde kan barnet støttes, så talen bliver automatiseret og flydende. Det vil sjældent forbedre et barns udtale at lade det slikke Nutella af læberne, da disse lege ikke er knyttet op på bestemte sproglyde.

Mange gange hører barnet ikke selv, at det producerer et ord på en forkert måde, men hvis man eftersiger barnets forkerte udtale, vil det straks korrigeres én. Derfor er det meget vigtigt, at forældre og andre voksne ikke bruger barnets udtalefejl for sjov, fordi et barn med udtalevanskeligheder netop i høj grad har brug for at høre lydene korrekt.

Når I leger med rim og remser, læser historier og laver volapyk, arbejder man også indirekte med barnets udtale. Alle disse aktiviteter øger nemlig barnets opmærksomhed på sproglyde.